

Dit artikel is het tweede in een serie van drie artikelen over een moderne opzet van de studiebegeleiding van leerlingen, op basis van kennis uit de hersenwetenschappen over leerprocessen. Het eerste artikel staat in april p.26-27

Leerproblemen ‘villen’ met studievoordigheden

“De leukste lessen vind ik de lessen Nederlands, daar word je tenminste een beetje vrijgelaten. De lerares legt niet alles uit, maar ze laat jou zelf de dingen uitzoeken. In de lessen kun je veel zelfstandig werken, je mag zelfs met een ander vak beginnen als je klaar bent met Nederlands. Voor veel leerlingen is die vrijheid te veel, ze kunnen er niet mee omgaan. Voor mij is het prima, want ik kan goed zelfstandig werken.” Tim.

“Ik vind het leren lastig. Ik had niet gedacht dat het dit jaar zo moeilijk zou zijn. In de onderbouw ging het nog wel, maar nu lukt het niet meer. Ik ben bang dat ik het niet red. Ik weet voor sommige vakken echt niet meer hoe ik het moet aanpakken. Ik bereid alles wel voor de toetsweek voor, maar dan maak ik de toets en lukt het niet.” Brit.

Docenten verwachten veel van hun leerlingen. Zij moeten kunnen plannen, presenteren, onderzoeken of samenwerken. Maar bieden docenten de leerlingen voldoende handvatten om hun schoolwerk aan te pakken?

Volgens Prof. Jelle Jolles, neurowetenschapper zijn bij jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar bepaalde delen van de hersenen nog helemaal niet af. Vooral de hersendelen die verantwoordelijk zijn voor vaardigheden als zelfstandig werken, plannen, organiseren en structuur aanbrengen en de evaluatie van het eigen gedrag en de mening van anderen. “Kinderen van 15 jaar kunnen niet zelfstandig leren.” Leerlingen hebben begeleiding nodig om de juiste keuzes te maken: van ouders en docenten.

De praktijk

Leerlingen hebben gereedschap – studievoordigheden – nodig om greep te krijgen en te houden op hun leerproces. Helaas is bij veel leerlingen de gereedschapskist onvoldoende gevuld om de klus te klaren. (Te) vaak wordt alleen in

<p>Leerlingen met een betekenisgerichte leerstijl</p> <ul style="list-style-type: none"> • leren op begrip en inzicht • zijn gemotiveerd door interesse • leren graag zelfstandig 	<p>Leerlingen met een toepassingsgerichte leerstijl</p> <ul style="list-style-type: none"> • zijn doeners, leren veel van de praktijk • zijn gemotiveerd door nuttige stof
<p>Betekenisgerichte leerlingen hebben behoefte aan uitdagende vraagstukken, discussie en zelfstandigheid.</p>	<p>Toepassingsgerichte leerlingen hebben behoefte aan concretisering met voorbeelden, visualisatie en do opdrachten zoals practica.</p>
<p>Leerlingen met een reproductieve leerstijl</p> <ul style="list-style-type: none"> • leren door stampen • zijn gemotiveerd door cijfers en rapport • hebben graag veel uitleg van de docent 	<p>Leerlingen met een ongerichte leerstijl</p> <ul style="list-style-type: none"> • lezen de stof vaak alleen maar door • zijn ongemotiveerd, bang om het niet te halen • hebben vaak iets van: ‘Help, ik weet het niet meer.’
<p>Reproductiegerichte leerlingen hebben behoefte aan structuur, herhaling en extra uitleg.</p>	<p>Ongerichte leerlingen zijn het spoor bijster en hebben extra hulp en begeleiding nodig.</p>

de brugklas aandacht besteed aan een aantal vaardigheden en daarmee moeten de leerlingen het doen. In de daaropvolgende jaren staat er misschien nog een uurtje studieles/mentoruur op het rooster. Te weinig om leerlingen structureel te trainen en te begeleiden in het 'leren leren'.

Motivatie

Studievaardigheden zijn belangrijk als een school de motivatie van leerlingen als speerpunt heeft. Eén van de belangrijkste pijlers onder de motivatie voor leren is het gevoel competent te zijn. Een leerling krijgt zeker het gevoel dat hij competent is als hij zijn taak aankan. Leesvaardigheden zijn bijvoorbeeld een hulpmiddel om bij het leren van een tekst de hoofdzaken van de bijzaken te onderscheiden. Zonder leesvaardigheden zal een deel van de leerlingen zich tamelijk hulpeloos voelen bij het leren van grotere hoeveelheden tekst.

Drie groepen

Om een goed beeld te krijgen van de verschillende studievaardigheden kan de volgende onderverdeling gebruikt worden:

1. Vaardigheden voor de organisatie van het leren. Bijvoorbeeld: plannen, aantekeningen maken tijdens de les en een samenvatting maken.
2. Reflectieve vaardigheden. Zoals: 'jezelf overhoren', 'leer ik wel op de goede manier?' en 'hoe sta ik ervoor?'
3. Onderzoeks/presentatievaardigheden: informatie verzamelen en verwerken, een interview houden, een verslag maken, een presentatie verzorgen of experimenten doen.

Deze onderverdeling biedt zicht op de verschillende soorten vaardigheden. De school kan een evenwichtige verdeling uitzetten voor een leerjaar én een vaardighedenlijn ontwikkelen die begint in de onderbouw en eindigt in de bovenbouw.

Voorbeeld: In leerjaar 2 vmbo tl kan de school, in aansluiting op de vaardigheden die in de brugklas behandeld zijn, kiezen voor het aanleren van vier studievaardigheden. Twee vakoverstijgende vaardigheden, één reflectieve en één onderzoeksvaardigheid. Belangrijke voorwaarde is dat er binnen de studieles/mentoruur voldoende tijd beschikbaar is om de vaardigheden te behandelen. Daarnaast zijn duidelijke afspraken noodzakelijk over welke vaardigheden de vakdocent aanleert.

Leerlingen en hun leerstijl

Intelligentie kun je omschrijven als het vermogen om problemen op te lossen en nieuwe problemen te bedenken. Volgens de leerstijltheorie van Vermunt, leerpsycholoog, is dit betekenisgericht of toepassingsgericht.

Iedere leerling leert op zijn eigen manier, heeft een eigen leerstijl. Het is de manier van leren waarbij de leerling zich lekker voelt of waar hij van nature steeds voor kiest. Er bestaan vier duidelijke leerstijlen. Veel leerlingen hebben een manier van leren die een mix is van bijvoorbeeld twee leerstijlen. Sommige leerlingen hebben tijdelijk een ongerichte leerstijl.

Vaak weten leerlingen niet wat voor leerstijl zij hebben. Een leerstijlonderzoek geeft de leerlingen zicht op hun manier van leren en kan verhelderend werken. Iedere leerstijl heeft zwakke en sterke punten. Door gebruik te maken van de sterke punten kan de leerling beter en efficiënter leren. Door aan het werk te gaan met de zwakke punten kunnen de prestaties verbeterd worden. Met de inzet van studievaardigheden en leerstijlonderzoek wordt de gereedschapskist van de leerling goed gevuld en kan hij succesvol en gemotiveerd aan het werk. Deze werkwijze biedt docenten en mentoren voldoende handvatten om hun leerlingen te begeleiden.

Feedback op een leerstijlonderzoek

"De voordelen van een reproductiegerichte leerstijl zijn er genoeg. Het is echt knap als je veel uit je hoofd kunt leren en veel feiten kunt onthouden. Toch kunnen de resultaten tegenvallen. Dat komt omdat er niet alleen kennisvragen gesteld worden op een toets, maar omdat je ook dikwijls iets moet uitleggen. Daarvoor moet je inzicht in de leerstof hebben. Dat valt te leren, door bijvoorbeeld overhoorvragen te maken of de stof in eigen woorden samen te vatten. Dan wordt voor jou ook duidelijk of je de stof kent en begrijpt."

Aan deze reproductiegerichte leerstijl is de studievaardigheid 'Overhoorvragen maken' te koppelen. Met deze studievaardigheid analyseert de leerling niet alleen wat kennisvragen, leg-uit-vragen en toepassingsvragen zijn, maar ook welk soort vragen de docent stelt bij een schriftelijke overhoring of een toets. De leerling leert zelf bij een tekst, hoofdstuk of paragraaf drie soorten overhoorvragen te maken. Op deze manier is hij actief bezig met de lesstof en zal hij de stof beter opnemen in zijn werkgeheugen.

Gerard Rozing en Frans Ottenhof werken als docent en onderwijsadviseur. Zij zijn nauw betrokken als ontwerper en auteur bij de methode voor studiebegeleiding 'Multiple Choice' van uitgeverij EPN. Voor advies en training van mentoren over hersenwetenschap en studiebegeleiding kan men contact opnemen via www.game-basedlearning.nl